

İSTANBUL'DAKİ ERMENİ KÜTÜPHANELERİ

BETÜL BAKIRCI

E

RMENİLERİN toplumsal, siyasi, edebi ve kültürel tarihine dair çalışmaların ulaşılabilir mekanlar- da korunarak erişime açılması, başta Ermeni araştırmalarına kaynaklık etmesi bir yana çok kültürlü ve çok dilli Osmanlı coğrafyasının paradigmasını da ortaya koyar. Dahası sunduğu zengin koleksiyonlar aracılığıyla kültürlerin etkileşimini, ortaklık ve farklılıklarını, hafıza mekanları ile gündelik hayatı bir arada görme imkanı sunar. Bu yüzden Ermeni kütüphanelerinin, son derece kıymetli kaynakları ilgililere sunmasının yanında bu coğrafyanın melezliğini de vurguladığı açıktır.

Yüzyıllardır Ermeni nüfusunun ikamet ettiği İstanbul'da dört kütüphane aktif olarak çalışmaktadır. Bu kütüphanelerde siyaset, tarih, edebiyat, dil ya da sosyoloji gibi farklı disiplinlerde yapılan araştırmalara, şehir ve bölge koleksiyonlarına, arşiv kayıt ve belgelerine, derleme, anı ve hatıratlara ulaşılabilir. Aynı zamanda Türkçe kaynaklar dışında Ermenice, Fransızca, Almanca, Arapça ve İngilizce kaynaklara da erişilebilir. Osmanlı ve Cumhuriyet tarihine tanıklık eden Ermenilerin kültürel hayatına ışık tutan kütüphane koleksiyonlarını, geçmişi hatırla(t)ma pratiğiyle yorumlamak mümkündür. Dahası Ermenilerin güncel yayınlarına da yine bu kütüphaneler aracılığıyla ulaşılabilir.

ERMENİ PATRIKHANESİ KÜTÜPHANESİ

Ermeni Patrikhanesi Kütüphanesi 1963'te Patrik Şınorhk tarafından kurulur. İstanbul'daki kilise vakıflarının bağış ve destekleriyle açılan kütüphanenin zaman içinde patrikhanenin zengin koleksiyonlarını barındıran bir araştırma mekanına dönüştüğü söylenebilir. Kütüphanenin ilk tasnifi önemli Ermeni tarihçi ve araştırmacılarından Kevork Pamukciyan tarafından yapılır. Çeşitli düzenlemelerin ardından ziyaretçilere açılan kütüphane 2004'ten itibaren Ermeni kilisesi tarihinde mühim bir yere sahip Patrik Mağakya Ormanyan'ın adıyla anılmaktadır.

FOTOĞRAF: BERGE ARABIAN

SURP PIRGIÇ ERMENİ HASTANESİ KÜTÜPHANESİ

Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi Kütüphanesinin talihi Varujan Köseyan ile değişir. Önceleri depo olarak kullanılan mekan şimdi bir araştırma kütüphanesine dönüştürülmüş; Köseyan'ın topladığı Ermenice gazete ve dergi koleksiyonları, kitaplar, çeşitli kayıtlar ve belgeler ile Ermenilerin toplumsal belleğini yansıtan kaynaklara ev sahipliği yapmaktadır.¹ Patriklik kütüphanesine araştırmacılar özel izinle girebilirken, Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi Kütüphanesi haftaiçi her gün ziyaret edilebilir.

ÖĞRETMENLER VAKFI KÜTÜPHANESİ

Bünyesinde 5000'e yakın kitap barındıran Öğretmenler Vakfı Kütüphanesinde Ermeni tarih ve edebiyatı başta olmak üzere sözlüklere, yıllıklara, anı ve hatıratlara ulaşılabilir. Örneğin vakfın kütüphanesinde Ermeni harfli Türkçe yazılmış ilk roman bulunmaktadır. Ancak ilgili kütüphanelerin ne yazık ki çevrimiçi katalog üzerinden erişiminin olmaması çoğu okur ve araştırmacının çalışma sürecini zorlaştırmaktadır.

HRANT DINK VAKFI KÜTÜPHANESİ

Hrant Dink Vakfı Kütüphanesi sunduğu zengin külliyatı dijital erişime açmasıyla diğer kütüphanelerden ayrılır. Vakıf ilk olarak farklı alanlarda Ermeniler üzerine yapılan çalışmaları toplar. Buna ek olarak Ermenilerin yaşadığı ya da komşu olduğu mekanlara

dair koleksiyonları arşivler. Şehir ve bölge koleksiyonları olarak adlandırılan eserlerde Sivas, Muş, Bitlis, Urfa, Diyarbakır'ın çoğulcu yapısı üzerine araştırmalara rastlanır. Öte yandan kütüphanede Gomidas Enstitüsünün yayınlarına da erişilebilir. Enstitü başta Ermeniler olmak üzere komşu halklar üzerine çalışmalar yapmaktadır. Birçok çeviri, kayıt, derleme, günlük ve hatıratlar bu sayede okura ulaşmaktadır. Sadece enstitünün değil kıymetli araştırmacı ve gazetecilerin de arşivi erişime açılmıştır. Hrant Dink, Hagop Ayvaz, Diran Bakar arşivi ile Hraçya Acaryan'ın kıymetli eseri *İstanbul Ermenileri Sözlü Halk Edebiyatı*'na ulaşmak ve böylece Ermenilerin sözlü geleneğini, gündelik yaşama pratiklerini, daha geniş bir ifadeyle halk kültürünü yakından tanımak mümkündür.² Vakfın bünyesindeki 1500'den fazlası Ermenice, toplam 20 bin kitap ve süreli yayının araştırmalara kaynaklık ederek önemli bir merkeze dönüştüğü söylenebilir.

Her biri çok geniş ve çok dilli kaynaklara sahip Ermeni kütüphanelerinin, öğrenci, akademisyen, bağımsız araştırmacı ve ilgililere basılı ve dijital kaynaklara erişim imkanı sağlayarak Türkiye'nin çoğulluğunu yeniden ürettiği görülmektedir. ▣

NOTLAR

¹ Talin Suciyan, *Modern Türkiye'de Ermeniler: Soykırım Sonrası Toplum, Siyaset ve Tarih*, Aras Yayıncılık, 2018, s.10.

² Daha geniş bilgi için bkz. hrantdink.org/tr/kutuphane.